

VİZE SONRASI

3

Şirketler ve Hesapları

Finansal gazeteciler **şirketler** hakkında yoğun şekilde yazarlar. Büyüyen, anlaşma yapan, diğer şirketleri ele geçiren, batan şirketler. Bir veya iki açıdan (veya en yararlı şekilde, her ikisinden de) şirket ilişkilerine yakınlaşma eğilimindedirler. İki örnek alalım:

“Mark Hustler, Interpersonal Video Systems’de yönetimi ele alan, henüz yaptığı şeyler meyvesini vermemiş, otuz yaşında bir muhasebeci. Haziran’da Insight Compact Discs’i satın almasına takiben hızla gelişen iş dünyasında şirketinin liderliğini sağlamlaştırmak için iletişim sistemleri alanında daha ileri bir önemli kazanç planlıyor. Hisse senetleri güçlü bir kurumsal takip ediniyor ve 180p’de - bu yılın başında 60p’dan yükseldi – yüksek teknoloji sektöründe önerilen en iyi fiyatlardan biri olarak görünüyor.

Bundan ne çıkarıyoruz? İlk olarak, yazar Interpersonal Video Systems’in iyi bir şey olduğunu düşünüyor, çünkü size hisse senetlerini almanızı tavsiye ediyor. İkincisi, fiyatlarının yükselmesine yardım edebilen diye yatırımcı kurumların satın aldığı hisse senetlerini öneriyor. Üçüncüsü, belki Mark Hustler görevi aldığı için hisse fiyatları kuvvetle yükselmiş olabilir. Dördüncüsü, Mark Hustler diğer şirketleri satın alarak şirketini genişlettiği için. Beşincisi, firma iletişim sistemlerinde lider olduğu için ve bunlar ileri teknoloji sektörü olduğu için. Sonuncusu, muhtemelen yazarın, ya büyüyen iş dünyası olduğundan ya da şirketi takip etmesi gereken kurumların veya Mark Hustler’ın ele geçirdiği şirketlere çok fazla ya da çok az ödediği için interpersonal video systems’in ne olduğu hakkında net bir fikri olmadığından şüphelenebiliriz. Başka bir deyişle, yazar açıkça bir **tiyo** almış. Kendinizi fazla sıkımayı gerektirecek bir şey değil. Eğer yeterli sayıda kişi bu tiyoyu takip eder ve hisselerin yükseleceğini düşündükleri için hisse senetlerini alırsa, hisseler yükselecektir. En azından bir süreliğine.

Şimdi sıradakini alalım:

‘Interpersonal Video Systems, dış macunu endüstrisi için görsel satış yardımlarının üreticisi, bu yılın Mart ayına kadar hasılatını 18 milyon pounddan 27 milyon pounda çıkardığını bildiriyor. Geçen Haziran’da hisse senetlerini ele geçirdiği Insight Compact Disc’ten 1,5 milyon poundluk ilk defa katkısı dâhil olan vergi öncesi kârı, 2 milyon pounddan 4,3 milyon pounda yükselmiş ve genişleyen sermayeyle hisse başına kazanç 10p’dan 12,5p’ye yükselmiş. Eğer şirket yıllık yüzde 15’lik iç büyüme hedefine ulaşırsa, 180p’daki 25p’lik hisse senetlerinin muhtemel fiyat kazanç oranı sektör ortalamasının altında olan yalnız 12,5’de olacaktır. Değerinin altında görünüyor.

Aslında, ikinci yazardaki mesaj temelde birincisindekiyle aynı: hisse senetleri satın alınmalı. Mark Hustler mükemmel biri olduğu için değil, başka önemli bir ele geçirme planlandığı için değil, kurumlar hisseleri almak için acele ettiğinden değil. Ama geleneksel yatırım aritmetiği onların ucuz olduğunu söylediği için. Ayrıca Interpersonal Video Systems’in ne yaptığını kabaca öğreniyoruz ve Insight Compact Discs için muhtemelen çok fazla ödemediğinin işaretini alıyoruz.

Her iki yaklaşım da kendince tamamen tatmin edici değil. Bir şirketi kimin yönettiğini bilmek yararlıdır. Devralmayla genişlemeyi planladığını biliyorsak işleyiş hakkında bir fikir edinmemize yardım eder. Kurumların şirkete yatırım yaptığını bilmek (eğer, gerçekte, doğru) yararlıdır. Ayrıca ne yaptığını, ne kadar kazandığını ve kabul edilen yatırım ölçütlerinde nasıl değerlendirildiğini bilmek de yararlıdır.

‘Fiyat Kazanç oranı’ ve ‘hisse başına kazanç’ gibi ifadeler yatırım işinin bir parçasıdır. Fakat ne demektirler? Bu, şirket hesaplarına nazik bir inceleme gerektiriyor.

Sınırlı Sorumluluk

İlk olarak, bir şirket nedir? Ortaklarına ait olan bir ticaret ünvanıdır ve isminden sonraki **LTD** ve **PLC (A.Ş.)** sınırlı sorumluluğu gösterir. Ayrıca PLC (A.Ş.) şirketin hisse senetleri ve diğer menkul kıymetleri yatırımcı halk tarafından tutulan ve piyasada işlem gören bir anonim şirket olduğunu belirtir. Her iki durumda da ortakların sorumlulukları, işe yatırdıkları paranın miktarıyla sınırlıdır. İşletmenin borçları için **kişisel garanti** vermezlerse, limited şirketin **sahiplerine** ve **hissedarlarına** (hukuki terminolojide **üyelerine**) borçlar şirketin malvarlıklarını aştığında, şirketin borçlarını ödemek için başvurulamaz. Sadece şirkete yatırılan para kaybedilebilir. Diğer taraftan bir tüccar veya bir **ortaklıkla** ortak olarak işi yöneten herkes işteki tüm borçlar için sorumludur.

Oylama ve Kontrol

Şirketi yöneticiler ve müdürler -hissedar olabilirler de olmayabilirler de- yönetmesine rağmen normalde bir şirketteki **adi hisse senetlerinin** sahipleri birlikte hareket ederek şirketi **kontrol etme gücüne** sahiptirler. Genelde her adi hisse senedi bir **oy** hakkı taşır. Oyların yüzde ellisinden fazlasının sahibi olan çoğunluk -eğer hepsi aynı şekilde oy verirse- şirketi kontrol eder. Pratikte hissedarlar öncelikle yöneticilerin atanması veya işten çıkarılmasını ve şirketin resmi toplantılarında hissedarlara sunulacak diğer bazı önemli politika konularını oylayarak şirketin işleyişine etki ederler. Bazı önemli kararlar -şirketin hedef ve amaçlarını değiştirmek için diyelim- yüzde yetmiş beş lehine oylama gerekecektir.

Çoğu zaman hissedarlar normalde gerekli kararların beklendiği gibi geçirildiği sorunsuz bir olay olan, özellikle şirketin **yıllık genel kurul toplantılarında** yöneticilerin onlara tavsiye ettiği şekilde oy kullanırlar. Basın genellikle, farklı gruplardaki hissedarlar veya hissedarlarla yöneticiler arasındaki fikir ayrılıklarının olduğu durumları seçecektir. İşte bu oy hakkı sorusunun ilginç hale geldiği yerdir.

Hesapların kapsamı

Adi hisse senedi sahipleri **hesap** almaya yetkilidirler. Sert bir kurala göre (teknik olarak tamamen doğru değil) şirketler her yıl bir dizi hesap üretmek zorundadır. Bu yasal bir gerekliliktir. Borsa bundan başka, kotalanan şirketlerin **yarıyıl** döneminde karlarını gösteren rakamlar ister (Bunlar Amerika'da yılın her **çeyreğinde** çıkarılır).

Hesaplara bakmanın en iyi yolu, şirkette gerçekte neler olup bittiğinin kısaltılmışı gibidir. Çıplak rakamlar tüten bacaları veya yoldaki satış elemanlarını göstermez. Fakat basit rakam çalışmasına makul seviyede aşına olduğunuzda arkasında ne yattığını görmeye başlayabilirsiniz.

Hesaplardaki temel kalemler **kar zarar hesabı** ve **bilanço**dur. **Yönetim raporu** veya **hesapların** ayrıntılı **notları** yasal olarak gerekli olan çeşitli diğer parçaları içerir. Ve şirketin yıl boyunca oluşturduğu ek fonları ve bunların işte nasıl kullanıldığının farklı yollarını gösteren **fonların kaynakları ve uygulamaları** raporu/bilançosu vardır.

Denetçilerin rolü

Hesaplarla birlikte **denetçilerin raporu** da gelecektir. **Denetçiler**, şirket sahiplerinin (hissedarlarının) adına özet şeklinde izlemeye devam eden muhasebecilerin firmalarıdır. Şirketin yöneticileri hesapları hazırlar ve imzalar. Bu hesapların, şirketin kârlarını ve finansal pozisyonunu **doğru ve hakkaniyetli bir görünümde** sunduğunu onaylamak veya başarısız olduğu yerleri göstermek denetçilerin işidir. Denetçiler şirket yönetiminden bağımsız değildir, ama tabii ki hesapların biçimini kararlaştırmada yöneticilerle gayet yakın şekilde çalışmaları gerekir. Hissedarlar onların ücretlerini onaylasa da, yöneticiler onları atar. Normalde farklı kalemlerin sunumunda fikirler değişirken belli bir miktar fikir alışverişi (al gülüm ver gülüm) vardır. Hesapların 'doğru ve hakkaniyetli bir görünüm' verdiğini veya sadece önemli **niteliklerde** öyle olduğunu söyleyen bir denetçi raporu basın tarafından genellikle güçlü bir uyarı zili olarak alınacaktır.